

פרק ב כמוך!

עד כמה עלי לאהוב כל אחד? עד איפה אני צריך לתת מעצמי עבור האחר? האם באמת כל אחד ראוי לאהבה? ומה עם אנשים רעים? מדברי התורה שאומרת לנו לאהוב כל יהודי "כמוך" נשמעת דרישה חזקה ביותר - לאהוב יהודי אחר, באותה מידה בה אני אוהב את עצמי בלי תנאים וללא הגבלות.

פרק זה דן בשאלות הללו ומבהיר את מידת האהבה "כמוך" מנקודת מבטה של תורת החסידות, שכשמה כן היא - תורה של חסד ולפנים משורת הדין. במצוות 'אהבת ישראל' מעמידה תורת החסידות ציפיות גבוהות של אהבה ועזרה לזולת. תורת החסידות לא רק דורשת, אלא גם מבארת את המשמעות והאמת הפנימית שבהתמסרות הזו. אנו נתמקד בארבעה נושאים:

1. **מה ששנוא עליך** - אהבה לזולת בתבנית ובמידת האהבה לעצמי, ואף מעבר לכך
2. **שכח מעצמך** - ההתמסרות ומסירות הנפש עבור הזולת
3. **פשוט יפה** - מעלת היהודים הפשוטים והאהבה אליהם, בדרכו של הבעש"ט
4. **אפילו רשעים?** - האהבה ליהודים חוטאים והמידה המתאימה לכך

1. מה ששנוא עליך

"כמוך" - איך להבין את המילה הזו? הרי אני כל כך אני, עד שאין לי כל הגדרה לגבי אהבתי לעצמי, אז מהי משמעותה של המצווה לאהוב - כמוך?

נקרא על כך קטע מתוך מכתב של הרבי מליובאוויטש שענה לשאלה:

"להערתו אודות החשיבות המיוחדת של מדת אהבת ישראל, שהרי להבדיל בין ישראל לעמים, גם אצל אמות העולם האנגלי אוהב את האנגלים וכו'?

האם אתה מזדהה עם שאלתו של נמען המכתב? האם ניתן להשוות אהבתו של יהודי ליהודי לאהבתו של אנגלי לאנגלי?

החלוק, חלוק עקרי, מוכן שלשון הכתוב "ואהבת לרעך כמוך", שכמו שאהבת האדם לעצמו אינה תלויה בזה שרואה מעלות עצמו - בשכל או במדות שכלב או במחשבה דבור ומעשה, ואדרבה על כל פשעים תכסה אהבת עצמו - כן הצווי בנוגע לאהבת רעהו, שתהיה גם כן אהבה עצמית בלתי תלויה בדבר ובמעלה וכו'".

(מכתב הרבי מליובאוויטש, רבי מנחם מענדל שניאורסון, אגרות קודש חלק כ"ג עמ' רמד)

בן אדם אוהב את עצמו בלי סיבה. הוא לא צריך להיות חכם, יפה או עשיר כדי לאהוב את עצמו, אלא רק להיות קיים. עצם קיומו משמח אותו וחביב עליו. זהו כוחה האדיר של האהבה - אהבה "שאינה תלויה בדבר", ולכן גם "אינה בטלה לעולם" (אבות ה,טז). הציפייה הגדולה מאיתנו כיהודים, היא שנרחיב את הגבולות של האהבה הזו. וכפי שאני אוהב את עצמי, בלי סיבה ובלי תנאים, ככה אני יכול לאהוב גם יהודי אחר. אהבה זו לא רק שאינה תלויה במעלות, אלא היא גם לא נופלת בגלל חסרונות. גם אם אני רואה בעיות וחסרונות אצל האחר, זה לא אמור לבטל את האהבה שלי אליו.

כהקדמה לקטע הבא, המרחיב את הסבר "ואהבת - כמוך", נבדוק את עצמנו:

כתוב בקצרה 5 תכונות או מידות שליליות שלך, ו-5 סיטואציות שבהן נהגת שלא כשורה.

בחר 2 דוגמאות מתוך הרשימה שנכונות גם כלפי אנשים שאתה מכיר.

השתדל לענות בכנות: האם יש הבדל בין איך שאתה מסתכל על עצמך בסיטואציה, לבין איך שאתה מסתכל על זולתך? מהו ההבדל ומהיכן הוא נובע?

אם באותה נפילה היית רואה את חברך הטוב, יחסך אליו היה דומה יותר ליחסך לעצמך או לאדם זר? מדוע?

כעת, נעיין בביאורו של הרבי הצמח צדק:

"... כמו שאין אדם רואה חוב לעצמו, אין הפרוש שאינו יודע כלל חובותיו, אדרבה יוכל לראות ולהבין היטב עמקות פחיתותו יותר מראית זולתו עליו. שהרי זולתו אינו רואה אלא לעינים, והוא יראה ללבב. אלא הפונה שאין החוב תופס מקום אצלו כלל להתפעל מזה, וכאלו אינו רואה אותו כלל. כי מפני האהבה הגדולה אשר הוא אוהב מאד את עצמו, על כל פשעיו שיודע בדעתו תכסה האהבה בבחינת מקיף, שלא ימשך מן הידיעה לידי התפעלות

אם שומעים דבר לא טוב על אחד מישראל, גם באם אין מכירים אותו - צריך להצטער צער רב, כיכל אחד מהמצבים בודאי אינו טוב:

אם אמת הדבר שמספרים על פלוני, הרי הוא לא טוב.

ואם הדבר אינו אמת, הלא המספר נמצא במצב לא טוב!

(הבעל שם טוב)

במדות ושהידיעה לא תשפיע על הרגשות, ולכן אין תופסים מקום כלל להתפעל מזה. וזהו שאינו רואה חוב לעצמו, שנשקע ונתבטל בהאבה רבה המכסה על כל הפשעים בבחינת מקיף.

וכאשר יראה זולתו על החוב שלו ויבין אותו, ירגז מאד, אף על פי שידע בעצמו שאמת הוא. והינו, לפי שעקר רגזו אינו על עצם הפחיתות, שחברו מדמה שקר, שהרי יודע שאמת הוא. רק על שידיעת חברו את פחיתותו הוא בבחינת יש והתפעלות ודבר ממשי ומורגש, מה שאין כן כשהוא יודע - האהבה מכסה. וירגז ויתרגז על חברו על ההתגלות שגלה חברו החוב שלו, מתוך הסתר וכסוי האהבה שהיתה מכסה עליו ולא היה נראה כלל, ועתה אצל חברו נראה ליש ודבר מה.

וזהו "מה דסני לך" (= מה ששנוא עליך) גלוי זה, "לחברך לא תעביר" (= אל תעשה לחברך) שלא תראה חובותיו ופשעיו, הן במילי דעלמא וענייני העולם בדברים שבין אדם לחברו, והן במילי דשמייא ועניינים רוחניים, ליש ודבר מה אלא יהיה האהבה שלף לו גדולה כל כך עד שתכסה על הפשעים ולא תגזיח אותם מן הידיעה לבוא להתפעלות במדות..."

(האדמו"ר ה'צמח צדק' רבי מנחם מענדל מליובאוויטש, דרך מצוותיך, מצוות אהבת ישראל)

ביחס שלנו אל עצמנו יש דבר הפוך על הפוך. מצד אחד אנחנו מכירים את עצמנו הכי טוב שיכול להיות, ולכן אנו יודעים את כל הפגמים והבעיות שיש בנו. ומהצד השני, למרות כל החסרונות, אנחנו אוהבים את עצמנו בלי גבול! מסתבר שהאהבה שלנו לעצמנו לא רק שאיננה תלויה בהישגים והצלחות, אלא היא בעצמה יוצרת בנו תחושה של שלמות. האהבה הזו לא טוענת שאין בנו חסרונות, אלא פשוט גורמת להם להיות לא רלוונטיים - "בבחינת מקיף". בגללה אנחנו מסוגלים לטאטא את הבעיות הכי גדולות מתחת לשולחן, ולהמשיך להיות מבוססים מעצמינו עד הגג.

אך אם משהו אחר חושף את הבעיות שלנו ומצביע עליהם, אנחנו מרגישים פגועים. הבעיה איננה האינפורמציה, היא אמיתית וידועה לנו. הכאב נובע מהיחס, מזווית הראייה החיצונית - אתה מסתכל עלי מבחוץ, אתה הופך את המעשה הרע שלי לאובייקטיבי, למוצר מוגמר, וזה מכאיב כי אני כלל לא התייחסתי אליו כך.

אומר ה'צמח צדק: זהו הדבר ה"שנוא עליך" מכל, ובדיוק אותו "אל תעשה לחברך". לעולם אל תסתכל על חברך בעיניים זרות, אל תתן לחסרונות שלו לתפוס מקום בלבך, הקפא את המידע הזה כאינפורמציה יבשה, חסרת השלכות.

לאור הסברו של ה'צמח צדק, נסה להסביר מדוע לא תרגם הלל את הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" למשפט "מה שאהוב עליך - עשה לחברך"?

איסור ההסתכלות בעין שלילית על הזולת, נכון כלפי הזולת אך לא כלפי עצמנו. על עצמנו מותר ואפילו מומלץ להסתכל בעין ביקורתית ובוחנת. מתוך כך מופיעה בתורת החסידות אפשרות של אהבת ישראל אף יותר מ"כמוך"!

"אשר באמת צריכים להצטער על יסורי זולתו יותר מיסורי עצמו ר"ל ורחמנא לצלן = ה' ישמור. כי על עצמו יכול למצא חשבון שמגיעים לו היסורים ח"ו מפני מעשיו הלא טובים, וכמאמר רבותינו ז"ל: "אם רואה שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו כו'" (ברכות ה ע"א). וכשיפשפש באמת ודאי ימצא או יתלה בעוון בטול תורה כו', וממילא לא יצטער עליהם, אדרבה יקבלם באהבה שזה תקון לנפשו.

אבל על זולתו אינו יכול לעשות חשבונות כאלו, כי צריך לחשב שבודאי הוא טוב בכל פרט. ולא ידון מעצמו על זולתו, כי בודאי הוא יותר טוב ממנו וצריך

לְדוֹן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת כו'. וממילא צריך להצטרע מאד על צרת חברו ויִסְוֶרֶי ר"ל, ויבקש רחמים עליו. (ואם יודע באמת אשר לא טוב הוא, יגלה למוסר אָזְנוֹ [יאמר לו מוסר] בִּינו לְבִין עֲצָמוֹ, ויזכירו על מעשיו הלא טובים. שְׁעַל יְדֵי זֶה "וַיֵּשֶׁב אֶל ה' וַיְרַחֲמֵהוּ", "וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַפּוֹ מִמֶּנּוּ כו").

(רבי שלום דובער מליובאוויטש, קונטרס 'החלצו' אות ט)

תחשוב על הזולת - תעזור לעצמך !

ר' מרדכי דובין היה עסקן חסידי, שעסק בחיזוק היהדות בימי המשטר הקומוניסטי הנורא. כמו יהודים רבים, אף הוא נשלח לכלא על פעילות זו, ופעם אחת סיפר על כך את הסיפור הבא: "בתקופה האחרונה למאסרי, הייתי בסמוך לעיר קויבישוב. לאחר שהסתיימה תקופת המאסר, קיבלתי את פקודת השחרור. השחרור היה קצר וענייני - נקראתי לחדר המפקדה, ושם נאמר לי: "קום ולך מכאן!". לא ציידו אותי בכסף, במזון או בביגוד, ובוודאי שלא אמרו לי היכן אוכל לשהות בתקופה הקרובה. יצאתי אפוא מן המקום והתחלתי לצעוד לעבר העיר קויבישוב הסמוכה, במטרה למצוא בה יהודים שיאילו לסייע לי.

לאחר שפסעתי שעה ארוכה מאוד, הייתי עייף וגם רעב. ובנוסף לכך, בחוץ שרר קור נורא, ומאחר שלא היה לי ביגוד חורפי הולם (הייתי לבוש רק בכתונת דקה של אסירים), סבלתי קשות מהקור. וכך, בשעת לילה מאוחרת, התהלכתי ברחובותיה של קויבישוב כשאני מחפש בית עם סימן יהודי בפתחו - מזוזה. כשראיתי בית כזה, דפקתי על הדלת. לאחר שנקשתי נקישות ממושכות, נפתח סדק צר בדלת שבעדו הציץ בעל הבית היהודי. הוא סקר אותי במבט חטוף, ומיד סגר בעדי את הדלת. דנתי אותו לזכות - הוא ראה מולו אדם במדי אסיר, ומי יודע איזה פושע מסתתר מאחורי גלימת האסירים הזו?...

הייתי כל כך מותש, מורעב ועייף, עד שלא הייתי מסוגל לפצות פה ולומר משהו לטובת עצמי. באותו רגע החלטתי בחצי ייאוש - הרי בלאו הכי אין לי כוח להמשיך לצעוד, אשאר כאן ואשכב על הארץ, ומה שיהיה יהיה. וכך עשיתי. שכבתי על הארץ, וכשהתחלתי להרגיש שכוחותי עוזבים אותי, התחלתי לומר וידוי מתוך הכרה שהנה בא הסוף ל"ע..."

לפתע הבזיקה במוחי מחשבה: לגביך אתה, ניחא - זכותך לעשות כהבנתך, אבל מה יהיה על אותו יהודי, בעל הבית, שמחר בבוקר יקום וכשיצא מביתו, יראה את גופתך שרועה מול ביתו?! האם אתה מתאר לעצמך כיצד הוא ירגיש עקב כך וכמה עוגמת נפש תהיה לו בגללך?! המחשבה הזו הכריעה את הכף - מיד התקרבותי אל הדלת, אזרתי את שארית כוחותי והמשכתי לדפוק שוב ושוב. לבסוף ניגש בעל הבית אל הדלת, הרביתי להפציר ולהתחנן בפניו, עד שהסכים להכניס אותי לביתו, וכך ניצלו חיי - בזכות אהבת ישראל..."

(סיפורים חסידיים, הרב אלפנבין, עמ' 16)

2. שכח מעצמך

עם ישראל ידע לאורך הדורות המון צדיקים ואנשי חסד שהיו ספוגים באהבת ישראל. מרבי חנינא בן דוסא ועד ר' לוי יצחק מברדיטשוב, כמו בכל דור צדיקים שלימדו במעשיהם כיצד לאהוב ולהתמסר ליהודי אחר. כל צדיק פעל לפי מקומו ואופיו - היו צדיקים שגמלו חסד או לימדו זכות על יהודי פרטי, והיו צדיקים שהנהיגו עדה וציבור שלם מתוך אהבה אינסופית. גם המנהיג הגדול ביותר של עם ישראל, משה רבינו, מלמד שיעור יסודי באהבת ישראל. הרועה הנאמן והאוהב, גילה במעשיו וכתב זאת גם בתורה, עד היכן האהבה יכולה להגיע. עניין זה מתבאר בקטע הבא:

”לְאַחַר שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעֵגֶל, מִבְּקֵשׁ מֹשֶׁה מֵה' שִׁיכַפֵּר לָהֶם עַל עֲוֹן חַמּוּר זֶה. וְהוּא אָף מְדַבֵּר בְּתַקְיָה: ”וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אֵין מַחְנִי נָא מִסַּפְּרֶךְ אֲשֶׁר כְּתַבְתָּ” (שמות לב, לב). לְמַעַן יְהוּדִים, וְאֶפְלוּ לְמַעַן עוֹשֵׂי הָעֵגֶל, מוֹכֵן הִיָּה מֹשֶׁה רַבְּנּוּ לְוֹתֵר אֶפְלוּ עַל הַמַּעֲלָה הַגְּבוּהָה בְּיוֹתֵר שָׁבוּ (הַבָּאָה לְיָדֵי בְּטוּי בְּקִשָּׁר שֶׁלֹּו עִם הַתּוֹרָה) - וְתוֹר שֵׁישׁ בּוּ יוֹתֵר מִ”וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ”. (שְׁהָרִי כָּל הַכָּמוֹךָ שֶׁל מֹשֶׁה, וְכָל מְצִיאוֹתָיו הֵיא הַתּוֹרָה).

בְּהִתְנַהֲגוּתוֹ זֶה אָף רָצָה מֹשֶׁה לָתֵת כֹּחַ לְכָל יְהוּדִי, בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם, שִׁילֹף וְיִתְנַהֵג בְּדִרְכּוֹ. וְעַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲתָנּוּ לְדַעַת, שָׁאִין דִּי בְּכָךְ שֵׁישׁ אֶהְבֶּתָּ יִשְׂרָאֵל. אֲלֹא יֵשׁ גַּם צֶרֶךְ בִּ”מַסִּירוֹת נֶפֶשׁ”, שֶׁתְּהִיָּה כָּלפִי כָּל יְהוּדִי, וְשֶׁתִּתְבַּטָּא בִּ”אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה”.

(הרבי מליובאוויטש, רבי מנחם מענדל שניאורסון, לקוטי שיחות חלק כא עמ' 179)

משה רבינו הוא התורה. למחוק את משה מן התורה זה למחוק אותו לחלוטין, למחוק את חייו. משה רבינו היה מוכן לתת לאותם חוטאים את כל כולו, ובלבד שיכופר עוונם ויוכלו להמשיך לחיות. טענות כמו - 'אלו הם רשעים ארורים!', 'מגיע להם למות!' וכדומה, לא עלו בכלל בדעתו של משה. בתקיפות רבה ובמסירות הוא "נלחם" למען עם ישראל, לגרום שה' יכפר על חטאיהם, נלחם והצליח.

סיפור זה איננו רק סיפור מהעבר, אלא לימוד עכשווי לכל אחד מאיתנו. בכל יהודי יש משה רבנו קטן בפנים, שמסוגל להתמסר עבור הזולת מעל ומעבר. ולא רק לחבר או לשכן, אלא אפילו ליהודי רחוק וזר ביותר. כשם שמשה רבינו הרגיש שחייו אינם חיים ללא עם ישראל, כך כל אחד מאיתנו יכול וצריך לחוש, שחייו אינם חיים ללא היהודי האחר.

המסירות הזו באה לידי ביטוי ביום יום, ולא רק בשאלות של חיים ומוות: עד כמה אני מוכן לתת מהזמן שלי עבור החבר או הקהילה? כמה כסף אני אשקיע בצדקה ובעזרה לזולת? לאיזה כיוון אני מכוון את חיי - לחיים של שליחות והובלת שינויים בעם ישראל, או לחיים של קידום עצמי ופיתוח אישי? אלו שאלות גדולות שמלוות את חיינו כל הזמן. את התשובות נצטרך להשיב לעצמנו מדי יום, אך המודל שעלינו להידבק בו כמה שיותר הוא המסירות והאהבה האינסופית של משה רבנו.

האם אתה מכיר אישית סיפור על מסירות - נפש מתוך אהבת ישראל?

האם פעם "שכחת את עצמך" למען הזולת? מה גרם לכך?

האם יש מצבים שבהם לא תמסור את עצמך למען יהודי במצוקה?

בימי רבינו הזקן היה שגור בפי החסידים הפתגם: פת הלחם שיש לי הוא שלך כשלי. והיו מקדימים תיבת "שלך" - "שלך כשלי".

(היום יום)

3. פשוט יפה

סופה של המאה ה-17 למנינם, הייתה תקופה של שבר קשה ביהדות מזרח אירופה. פוגרומים, עוני, משיחיות שקר ושאר צרות גרמו למשבר וקושי גדול. אחת התופעות הבולטות של המשבר הייתה הניתוק והפער החברתי שנוצר בעולם היהודי. העולם היהודי היה חצוי לשניים – תלמידי החכמים בצד אחד, ועמי הארץ בצד השני. הלמדנים יצרו לעצמם מעמד מרומם, שהרחיק אותם ואת תורתם מהיהודים הפשוטים. יהודים רבים, שנסיבות הזמן והחיים לא אפשרו להם להסתופף באוהלה של תורה, הרגישו סוג ב' וחסרי חשיבות מבחינה רוחנית. הקרע הזה, ביחד עם נקודות שבר נוספות, היה יכול להיות הרה אסון, אלמלא הופיע באותה תקופה הבעל שם טוב, עם תורתו – תורת החסידות.

הבעש"ט ותלמידיו הסתובבו בעיירות ועודדו את אותם יהודים פשוטים. הם הסבירו להם על כך שגם להם יש חלק בתורה, שלמצוות ולברכות שלהם יש ערך מיוחד, ועד כמה כל יהודי באשר הוא, יקר וחביב בעיני ה'. החסידים קראו לביטול הקרע בעם, והתנגדו נחרצות להתנשאות הלמדנים על היהודים הפשוטים.

הבעש"ט הדגיש את אהבת וקירוב היהודים הפשוטים משני צדדים. ראשית, מצד מצוות אהבת ישראל שמתייחסת לכל יהודי ויהודי. יתר על כך, הבעש"ט מצא בעמי הארץ מעלות שאין בלמדנים ובתלמידי החכמים. הבעש"ט ראה יופי מיוחד ביהודי הפשוט, ולימד זאת גם לתלמידיו.

בקטעים הבאים אותם נלמד, נראה כיצד הוסברה אהבת היהודים הפשוטים בתורת החסידות. נפתח במאמר, המובא בשמו של הבעש"ט:

"תְּפַלֵּין דְּמֵאֲרִי עֲלֵמָא [של ארון העולם, של ה' מֵאִי כְּתִיב בְּהוּ? (מה כתוב בהם?) "וּמִי כְּעֲמֹד כִּישְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ" (ברכות ו' ע"א).
יִשְׂרָאֵל הֵן הַתְּפִלִּין שֶׁל הַקַּב"ה. בְּתִפְלִין מְצוּיִים תְּפִלִּין שֶׁל יָד וְתִפְלִין שֶׁל רֹאשׁ, שְׁנֵיהֶם – מְצוּהָ, וּמַחֲבִיבִים בְּבִרְכָּה – בְּרִכָּה אַחַת אוֹ שְׁתֵּים כְּהִדְעוֹת הַשּׁוֹנוֹת שֶׁבָּהָּ – וְהִנַּחַת תְּפִלִּין שֶׁל יָד קוֹדֶמֶת לְהִנַּחַת תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ.
כֵּן הוּא גַם לְגַבִּי תְּפִלִּין דְּמֵאֲרִי עֲלֵמָא: תְּפִלִּין שֶׁל יָד הֵם 'מֵאֲרִי עוֹבְדִין טְבִין' – אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים וּמְקִימֵי מְצוּוֹת, הַקּוֹדֶמִים לְתִפְלִין שֶׁל רֹאשׁ שֶׁהֵם 'מֵאֲרִי הַשְּׂגָה' – לּוֹמְדִים וְיֹדְעֵי תוֹרָה".

(הוספות לכתר שם טוב, אות צ"ב)

היהודים של הידיים, שרק יודעים לעשות מצוות בידים מבלי להבין את משמעותם בראש, גם הם חלק מהתפילין של הקב"ה, וגם עליהם אומר הקב"ה "מי כעמך ישראל!". אמנם בגמרא (מנחות ל"ד ע"ב) מובא שהתפילין של ראש קדושות יותר, וכך גם באופן הפשוט תלמידי החכמים חשובים יותר, בגלל ההשגה שלהם בתורה הקדושה. אבל, כידוע, מניחים תפילין של יד ראשונות. מבחינות מסוימות הקב"ה מקדים ומעדיף את יהודי התפילין של יד. בשל כך, אומר הבעש"ט, גם אנחנו צריכים לייקר ולאהוב את היהודים הפשוטים.

מה היא אותה מעלה ייחודית שיש ליהודים הפשוטים? הבעל שם טוב מבאר זאת במשל נפלא במקור הבא:

"אִישׁ הַפְּשׁוּט הוּא כְּשֶׁדָּה זְרוּעָה אֲשֶׁר לְמִטֵּר הַשָּׁמַיִם תְּשִׁתָּה מִים וְתִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ. וְהַתְּלָמִיד חָכֵם הוּא כְּשֶׁדָּה בֵּית הַשְּׁלָחִין, אֲשֶׁר בְּעֲלִיָּה מְשַׁקָּה אוֹתָהּ וּלְפִיו תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ.

וְכִמוֹ הַמְּצִיר, שֶׁהוּא אֶמֶן נִפְלָא בְּצִיּוֹר, הֵנָּה כָּל אֶמְנוּתוֹ הוּא כְּשֶׁמְצִיר אֶת הַשְּׂדֶה וְתִבְוֵאתָה כְּאֲשֶׁר הֵם בְּאֶמֶת, כְּפִי הָדָר הַטֶּבַע שֶׁהַטֶּבֶע הַקַּב"ה בָּהּ. וְכָל אֶמֶן

זוהי מעלה נפלאה כשהקב"ה מזכה, ומתברכים בחוש וטעם מיוחדים בעשיית טובה ליהודי עד כדי-כך שהזולת יקר בעיניו יותר מכפי שהוא יקר בעיני עצמו.

(הרבי הרש"ב)

שְׁצִירוֹ מֵתָאִים יוֹתֵר אֶל הַטֶּבַע הוּא גָדוֹל בְּאַמְנוּתוֹ. וְכֵן הוּא בְּאִישׁ פָּשׁוּט וּבְכֵן תּוֹרָה. בֶּן תּוֹרָה כְּשֶׁדָּה בֵּית הַשְּׁלָחִין, וְיִכּוֹל לִהְיוֹת שֶׁהֵיכּוֹל מְמַנָּה הוּא טוֹב יוֹתֵר מִשְׁדֵּה רְגִילָה. אֲבָל הִדָּר הַטֶּבַע שֶׁהַטֶּבִּיעַ הַקָּב"ה, שֶׁהוּא הָאֱמֶת, הוּא בְּשֶׁדָּה אֲשֶׁר לְמַטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה מֵיִם יוֹתֵר מִבֵּית הַשְּׁלָחִין".

(הוספות לכתר שם טוב, אות קנ"ח)

בטבע יש יופי ועוצמה מיוחדים. הטבע נותן לנו לחוש ביתר חדות את כוח מעשיו ואת גדולתו של הבורא. כך גם היהודי הפשוט מגלה לנו את הטבע היהודי, ואת יופי הנשמה היהודית, ביתר בהירות. לראות איך יהודי פשוט, שלא למד כמעט גמרא והלכה, שמח לקיים מצווה ומנסה לדקדק בה ככל יכולתו, זה תענוג. לראות כיצד יהודי שלא העמיק בספרי מוסר ויראה, מתנהג בעדינות ובאהבה לזולת או מתיירא להיכשל באיזו עבירה ח"ו, זה מעורר התפעלות. יהודים אלו מגלים במעשיהם את הכוח של הנשמה היהודית, ואת הקשר הנצחי שלה להקב"ה.

הבעש"ט גילה שגם ליהודים הפשוטים יש מה ללמד ולתת לשאר העם. התלמיד חכם מלמד את היהודי הפשוט תורה, והיהודי הפשוט מלמד ומזכיר לתלמיד חכם שאחרי כל החכמה שלמד, מסתתרות בו עדיין תכונות טבעיות ופשוטות של קדושת הנשמה היהודית.

האם אתה מכיר יהודי פשוט? איזה חן מיוחד מצאת בו?

האם, לדעתך, עליך לשאוף להיות תלמיד-חכם או יהודי פשוט?

סוף פסוק

רבי נפתלי מרופשיץ סיפר לחסידיו, שכאשר היה ילד פעוט והחל ללמוד לקרוא, הסביר לו המלמד שאם מופיעות בסידור התפילה שתי אותיות 'י' הצמודות זו לזו, הכוונה היא לשמו של הקב"ה. פעם אחת הגיע בקריאתו לסוף פסוק וראה שם נקודותיים, והן נדמו לו כשתי אותיות 'י', והוא קרא את שם ה'. אמר לו המלמד: אם שתי אותיות 'י' עומדות זו לצד זו – הן מציינות את שמו של ה', אבל אם 'י' אחת עומדת מעל חברתה, הרי זה סוף פסוק.

"למדתי מזה כלל גדול", אמר הצדיק. "אם שני יהודים (שתי יודי"ם) עומדים זה לצד זה, באהבה ובשוויון, הרי הם כלי לשם ה', אבל אם האחד מתנשא מעל חברו – הרי זה סוף פסוק..."

(שיחת השבוע)

4. אפילו רשעים?

"אצל המגיד ממעזריטש היו משמרות של תלמידים ששמשוהו. פעם במשמרה שלי - מספר ר' אלימלך מליז'נסק - קראני רבי המגיד ואמר: שומע אתה 'מייילד', מה שאומרים במתיבתא דרקייע ובישיבה של מעלה? שאהבת ישראל פרושה: לאהב רשע גמור כצדיק גמור!"

(רבי יוסף יצחק מליובאוויטש, ספר השיחות ת"ש עמ' קי"ט)

בישיבה של מעלה, במקום בו רואים את הדברים כפי שהם באמת, יודעים שיהודי זה יהודי. גם יהודי רשע, רשע גמור, הוא יהודי. וצריך לאהוב אותו, בדיוק מאותה הסיבה ובאותה המידה, שאוהבים את היהודי הטוב ביותר!

הקביעה הכל כך נחרצת הזו, מעוררת תמיהה וטעונה הסבר. וכי אין יהודים רעים? האם אין אנשים שמסכנים את שאר העם ומצווה להרחיקם? המקורות הבאים אותם נלמד יבררו לנו מי הם אותם רשעים שיש לאהבם, ומה הסיבה לאהבה זו. חשוב לציין, שהיחס ליהודים חוטאים ופורקי עול הוא סוגיה הלכתית רחבה ומורכבת, וכדי ללמוד עניין זה על בוריו צריך לעיין גם בספרי ההלכה. במסגרת לימודינו ננסה לקבל הגדרה כללית, המבוססת על ההלכה, מתוך זווית ראייה חסידית.

"ומה שכתוב בגמרא (פסחים ק"ג ע"ב) שמי שרואה בחברו שחטא מצוה לשנאתו, וגם לומר לרבו שישנאהו. הינו בחברו בתורה ומצוות, וכבר קיים בו מצות 'הוכח תוכיח את עמיתך' - 'עם שאתך בתורה ובמצוות', ואף על פי כן לא שב מחטאו, כמו שכתוב בספר חרדים.

אבל מי שאינו חברו ואינו מקרב אצלו, הנה על זה אמר הלל הזקן: 'הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה'. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם 'בריות' בעלמא וסתם, צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה וכלי האי וכלי זה ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'. והן לא וגם אם לא, לא הפסיד שכן מצות אהבת רעים.

וגם המקרבים אליו והוכיחם ולא שבו מעוונותיהם, שמצוה לשנאתם, מצוה לאהבם גם כן, ושתייהן הן אמת. שנאה מצד הרע שבהם, ואהבה מצד בחינת הטוב הגנוז שבהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה נפשם האלקית. וגם לעורר רחמים בלבם עליה, כי היא בבחינת גלות בתוך הרע מסטרא אחרא (מהצד האחר, שאינו צד הקדושה) הגובר עליה ברשעים. והרחמנות מבטלת השנאה, ומעוררת האהבה...

ולא אמר דוד המלך עליו השלום "תכלית שנאה שנאתים וגו'" (תהילים קלט, כב) אלא על המינים והאפיקורסים, שאין להם חלק בא-להי ישראל, כדאיתא בגמרא ריש פרק ט"ז דשבת: "

(רבי שניאור זלמן מלאדי, 'תניא' פרק ל"ב)

אהבה ועוד אהבה, זה מה שצריך להקרין כמעט לכל יהודי. גם אם הוא רחוק מתורה ומצוות, גם הוא מוגדר כ'בריות', עלינו לאהוב אותו מכל צד שבו נתבונן:

במידה ואותו יהודי הוא "אינו חבירו ואינו מקורב אצלו" אז בכלל לא שייך לשנוא אותו. גם אם הוא חוטא, מצוות אהבת ישראל כלפיו אינה מתבטלת, כי קודם כל צריך להוכיח ולנסות לתקן אותו. ואת מי אפשר להוכיח? רק יהודי שמסוגל לקבל את התוכחה, רק יהודי שיש לו שייכות לתורה ולמצוות. יהודי שאין לו שייכות למצוות, כי מעולם לא הכיר אותם או תמיד הרגיש רחוק מהם, אי אפשר להוכיח אותו, אלא רק להקרין כלפיו אהבה. ורק מכוח האהבה - "אוהב את הבריות", נוכל גם להגיע ל"ומקרבן לתורה".

ואפילו אחד שמסוגל לקבל תוכחה - "חבירו בתורה ומצוות", אבל מסרב לתקן את דרכיו וממשיך לחטוא, עדיין שייכת כלפיו אהבה. אפילו כלפי אנשים כאלו, "שמצוא לשנאותם", ניתן וצריך לאחוז בחבל משני קצותיו ויחד עם השנאה "מצוא לאהבם גם כן". את הרוע שבהם יש לשנוא, אבל את פנימיותם, את נשמתם הטהורה - "הטוב הגנוז שבהם", יש להמשיך ולאהוב. כפי שכבר למדנו, האהבה ליהודי צריכה להיות "כמוך", וכשם שאני יכול לאהוב את עצמי למרות כל הבעיות שלי, כך גם אני צריך לאהוב את הטוב והנשמה הקדושה שברשע למרות השנאה לרע שבו.

מה לדעתך חשוב יותר - שנאת הרע שברשעים, או אהבת הטוב הגנוז בהם?

את הדרך לאהבת הטוב שברשע תולה בעל התניא בעניין הרחמים. במקום להסתכל על הרוע ולשנוא את הרשע, אפשר להביט ברוע ולהתמלא ברחמים. ניתן לדמות את זה למה שעושים בכל מיני תורות לחימה, בהם מיושם עקרון השימוש בכוחו של היריב. במקום לבזוז אנרגיה על לחסום את מכת היריב, משתמשים בתנופה ובמשקל שלו - כדי להפיל אותו. הכוח הוא אותו כוח, אבל הוא מנותב לכיוון ההפוך. בדומה לכך, אותן מחשבות בעצמן, מחשבות השנאה והתיעוב של הרע, יוליכו אותנו לרחמים על הרשע. רחמים ודאגה על המקום הירוד שבו מונחת נשמתו. ומתוך הרחמים תגדל האהבה והקירבה אפילו לרשע.

בדוק מהו התרגום של המילה "רחימא" בארמית. מה ניתן ללמוד מכך?

היכולת לאהוב את הטוב שברשע, ולשנוא את הרע שבו, איננה פשוטה ונדרשת לכך זהירות וחכמה מיוחדת. ועל כך מזהיר הרב קוק בקטע הבא:

"שנאת הרשעה, כשהיא עמקה וגדולה, צריכה לבוא בתחילת ברייתה יחד עם שנאת הרשעים. רק אחר כך היא מתמתקת על ידי כח הדעת ומתבררת, עד שהיא עומדת על נקיונה האצילי, שאין כי אם שנאת הרשעה לבדה. והנושאים שלה, שהם הרשעים בעצמם, מתמלאים עליהם רחמים, ו'יתמו חטאים' ולא חוטאים וראה ברכות י' ע"א. אבל אם מתחילת ברייתה תבוא בצורתה האידאית, לכוון את מהותה רק על השנאה של הרשעה המפשטת, לעולם לא תצא אל הפעל בכחה אפילו בתור שנאת הרשעה, כי חסרון השנאה אל הרשעים יטשטש את השנאה של הרשעה עצמה, ואז כל אוצר הטוב מונח הוא בסכנה גדולה. וזה היה מקום המכשול של נפילים רבים, שנפלו מפני שהשתמשו בתחילת הויתתה של שנאת הרשעה במדה האצילית, והעדר שנאת הרשעים נתהפכה אחר כך לאהבתם, ומתוך אהבת הרשעים נפלו הם עצמם באהבת הרשעה עצמה. על כן מברחת היא המחשבה הראשונה להיות בתכונת מדת הדין, ואחר מדת הרחמים באה, וממתקת אותה בשתופה".

(הרב אברהם יצחק הכהן קוק, 'שמונה קבצים', קובץ ח פסקה רכח)

אם לא נדע לשים גבול ולהתרחק מהרשע, עלולה הקירבה אליו להביא אותנו לידי סכנה. אמנם יש לשנוא את הרשעות ולא את הרשע עצמו, אך בנקודה מסוימת והתחלתית מוכרחים לשנוא ולהתבדל מהרשע. בבוא העת, אומר הרב קוק, נוכל להבחין בין שנאת הרשע לשנאת הרשעות, ולהפוך את השנאה לרשע לרחמים ואהבה.

איזה חשש מעלה הרב קוק? האם חשת בעצמך אי פעם את הסכנה? תוכל לתת דוגמה?

מי ייתן ויכולתי לאהוב את הצדיק הגדול שבישראל, כשם שה' יתברך אוהב את הרשע הגדול שבישראל.

(ר' שלמה מקרלין)

להשלמת התמונה צריך לציין לסוג נוסף של רשעים - אותם "מינים ואפיקורסים" שהזכיר בעל התניא בסוף דבריו. על רשעים אלו אמר דוד המלך "תכלית שנהא שנאתים", כי לכאורה "אין להם חלק באלוקי ישראל" ואין מה לאהוב בהם. אבל גם לגביהם שייכת מידה של קירוב ואהבה, כפי שנראה במקור הבא:

"אֶפְלוּ הַמִּינִים וְהָאֶפִיקוֹרְסִים שְׁעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ "תְּכַלִּית שְׁנֵאָה שְׁנָאִתִּים", גַּם אוֹתָם צָרִיךְ לְקַרֵּב, כִּי: א. גַּם עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר "יִתְּמוּ חֻטָּאִים" וְלֹא חוֹטָאִים, וּבְמִלָּא צָרִיךְ לְקַרְבָּם וּלְהַשְׁתַּדֵּל לְהַחְזִירָם לְמוֹטֵב, בְּכַדִּי שִׁיְהִיָּה יִתְּמוּ חֻטָּאִים וְלֹא חוֹטָאִים. ב. (נוֹסֵף עַל שְׁבִדוֹרוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי הַכְּפִירָה עַל פִּי רֹבֵב הֵיא רַק מִצָּד הָעֵדֶר הַיְדִיעָה הָרִי) עָקַר הָאֱמוּנָה הִיא בְּלֹב וְאִין אָדָם יוֹדֵעַ מַה בְּלֹבֵוּ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְגַם כְּאֲשֶׁר מְדַבֵּר וְעוֹשֶׂה עֲנִינֵי כְּפִירָה (וּבֵית דִּין שֶׁל מִטָּה מְעַנִּישִׁים עַל זֶה כִּי 'הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיו'), אֲפֹשֶׁר שֶׁבְּלֹבֵוּ מֵאֲמִין הוּא וְהָרִי צָרִיךְ לְדוֹן כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת.

מִטַּעַם זֶה הֵיְתָה הַנִּהְגָּת אֲדָמוֹ"ר מוֹהֲרֵי"צ [רַבִּי יוֹסֵף יִצְחָק מְלִיּוּבָאוּוִיטְשׁ] לְקַרֵּב אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל, גַּם אֶת אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ עֲלֵיהֶם "מוֹרִידִין וְלֹא מַעֲלִין" (שְׁלֹפִי הַהֲלָכָה מוֹתֵר לִפְגוּעַ בָּהֶם). וְכִשְׁשֹׁאֲלוֹהוּ, הָרִי דִינָם "מוֹרִידִין וְאִין מַעֲלִין" וְאִיךְ מְקַרְבָּם? עֲנָה: "אַרְבָּעָה חֻלְקִים בְּשִׁלְחֹן עֲרוֹךְ. 'חֲשֹׁן מִשְׁפָּט' הוּא חֻלְק הָרַבִּיעִי. בְּחֻלְק זֶה עֲצָמוֹ אֲרָבַע מְאוֹת וְעֶשְׂרִים וְכַמָּה סִימָנִים. פְּרִטֵי הַדִּינָם שֶׁל "מוֹרִידִין וְלֹא מַעֲלִין" הֵם בְּסִימָנִים הָאֲחֵרוֹנִים. כְּשִׁילְמָדוֹ וִיקְיָמוּ כָּל דִּינֵי הַשִּׁלְחֹן עֲרוֹךְ מִתְּחִילַת 'אַרְיָה חַיִּים' עַד לְסִימָנִים אֵלּוּ, אָז יִפְסְקוּ דִינָם אֵלּוּ."

(ספר הערכים חב"ד - ערך אהבת ישראל סעיף ה, משיחות הרבי מליובאוויטש)

גם המינים והאפיקורסים לא אבדו לגמרי, וגם אותם יש לקרב בדרכי נועם ואהבה. לנו הם נראים אבודים מכל וכל, כי אנו מסתכלים עליהם בעינינו האנושיות, אבל ה' - שלא מאבד תקווה מאף יהודי, יכול לגלות גם בליבם ניצוץ של אמונה, ולכן עלינו לקרב אף אותם. ובכלל, קשה להגדיר יהודי כ"מין" או "אפיקורוס", ובודאי שלא כל אחד יכול להכריע בזה. סתם אדם עלול לשנוא ולהרחיק יהודי אחר רק בגלל רוע לב או שיקולים מוטעים, גם אם הוא טוען שהוא עושה זאת על פי צו התורה. רק מי שמחובר באמת לכל התורה ולכל חלקי ופרטי השולחן ערוך, יכול לשקול ולהחליט איזה יהודי נקרא "מין ואפיקורוס" והאם זה נכון לשנוא ולהרחיק אותו.

תגביה עצמך בלי להפיל הזולת

בקטנותם של הרבי הרש"ב מליובאוויטש ואחיו הבכור ר' זלמן אהרון (הרז"א), שיחקו האחים זה עם זה. תוך כדי משחק, חפר הרז"א בור באדמה והכניס לתוכו את אחיו הרש"ב. כששמע אביהם, הרבי מהר"ש, את קול בכיו של בנו הרש"ב, קרא לו ושאלו לפרש בכיו. ענה הרש"ב בבכיו, כי אחיו הגדול ממנו בשנים הכניסו לבור. קרא הרבי מהר"ש לבנו הבכור ושאלו: מדוע זה הכנסת את אחיך הקטן לבור? ענה הרז"א ואמר: "כך נאה וכך יאה לו, הרי אני יותר גדול ממנו, ועל פי הצדק הוא צריך להיות יותר נמוך ממני! לכן הכנסתי אותו לבור, כדי שלא יהיה גבוה יותר מדאי!" אמר לו אביו, הרבי מהר"ש: "אם רצונך להיות גבוה יותר מאחייך, לא זו הדרך! עליך לקחת אבן או כסא ולעמוד עליו. כאשר תגביה את עצמך, לא תצטרך להפיל את הזולת, כדי להיות יותר גבוה ממנו..."

(ספר ר' מענדל' עמ' 219)